

İslâm dininin “temel ilkeleri” nelerdir? (Rev 8.5)

Bu soru hemen iman'ın altı veya İslâm'ın beş şartını akla getiriyor değil mi? Onlar, Müslüman sayılmak ve iman sahibi sayılmak için yerine getirilmesi gerekenler olup, “temel ilkeler” deyimıyla anlatılmak istenilen ise bu değildir. *Temel ilkeler, -referansları belirtilmek kaydıyla-* şu soruların cevaplarıdır:

Soru	Özü	Ayrıntıları
Soru 1	Nereye varılmak istendiği (yani vizyonu ¹ , Müslümanlığı seçen bir kimsenin, seçmemiş olandan farklı olarak hangi büyük amaca erişmek istediği).	Örneğin: “Evren ile uyum içinde yaşamak”
Soru 2	Oraya niçin varılmak istendiği (yani misyonu, o amaç(lar)ı erişme isteğinin temelinde hangi öz- niyetin bulunduğu).	Örneğin, “Tüm varlıkları kavrayan evrenin oluşum ve işleyişinin anlaşılıp, onunla uyum halinde (barış halinde) yaşamak”.
Soru 3	Misyonu uyarınca vizyonunun tanımladığı yere, hangi ilkelere uyularak yürünmesi gerektiği	Yani değerler, yaşam içinde hangi ilkelere (maksim , http://tinazitiz.com/?p=6468) sadık kalacağı.

Bu kurucu ilkeler (maksimler) neler olabilir?

Örnek ilkeler	Açıklamaları
Mksm 0. "Anla; bunun için akıl ² kullan"	
Mksm 1. "Her düşünce ve eylemin, bütünleştirmeye yönelik olması" (Tevhid anlamında)	"Varlıkların bütünlüğü" evrendir. Aşağıdaki birkaç örnek, bu maksim adayının türevleridir: 1. Tüm varlıkların bir bütün olduğu (vahdet-i vücûd, https://goo.gl/1urSNK) 2. Akıl ve sezgi'nin (https://tinazitiz.com/?p=3812) bütünlüğü 3. Gerçekliklerin (verity) bütünlüğü (uni-verity) » bilim dallarının bütünlüğü 4. İnsanların, kavimlerin, çeşitli görüş sahiplerinin bütünlükleri 5. Varlıkların (insan, hayvan, bitki, hava, su, taş, toprak vd) bütünlüğü Bölünmeye, bütünlüğü bozulmaya konu olabilecek ve böylece de çeşitli kötülükleri ortaya çıkarabilecek her şey.
Mksm 2. Kul, varolan her şeyi kapsamak üzere, “kul hakkı'na saygı” (bkz. https://islamhouse.com/tr/articles/69859/ https://www.kavramutfagi.com/kavram/kul-hakki-butun-haklari-)	Varlıkların haklarına saygı kavramıyla kast edilen, o varlıkların oluşturduğu büyük bütünün işleyişine uyum göstermek (teslim olmak) olarak yorumlanabilir.
Mksm 3. “İmân amele bağlıdır”	Yaşamın her alanı ve anında inançların eylemlere dönüşmesi.
Mksm 4. “Tahkîkî iman” (sorgulamaya dayalı iman) bkz. http://bit.ly/3VOCPZe	Tahkiki iman'ın niçin gerekli olduğu, birinci sorudaki amaç bağlamında daha iyi anlaşılıyor. Söz konusu “anlaşılma” ancak tahkik (sorgulama) yoluyla mümkündür. Tüm yargıların askıya alınması aslında bilim'in de temel ilkesidir.
Mksm 5. Birey akli yerine çeşitliliğin akli ile hareket etmek (http://bit.ly/2HM30eG)	Birey akli yanılığlara açıktır. Çeşitlilik içeren toplu akıl ise yanılığlara karşı daha korumalıdır.
Mksm 6. İctihat'a açıklık: Bütün bu ilkelerin uygulanma şekillerinin koşullara göre değişebilirliği	Hz. Muhammed'in, “Doğru icthât yapan iki sevap, yanlış icthât yapan bir sevap kazanır” şeklinde bir sözü rivayet edilir.

Bu maksim adayları yeterince doğurgan görünüyor. Bununla beraber, kapsanmamış olabilecek başkaca alanları içerebilecek maksim(ler) de bulunabilir. Güvenle söylenecek olursa, temel (kurucu) ilkeleri belirlenmemiş bir İslâm'ın, dirlik kaynağı olma işlevini yerine getiremeyeceği; bireysel yorumlara göre sürüklenip her türlü sapkın ideolojiye de kaynaklık eder hale gelebileceğidir.

¹ Vizyon, misyon ve değerler için daha anlamlı karşılıklar olarak sırasıyla “Büyük ve İddialı Sonuç”, “öz-niyet” ve “öz-değerler” terimleri kullanılmaktadır. (Harvard Business Review, Reprint 96501, “Building Your Company's Vision”, Collins & Porras, 1996)

² Eğer, “akletme yoluyla anlama” sürecine akıl yanına inanç (ve onun son aşaması olan iman'ı) katılırsa, akletme zinciri içine öyle bir operatör konulmuş olur ki süreç bir anda kopar, o noktaya kadar kopuksuz getirilen zincir bir anda "doğruluğu sorgulamaya kapalı" hale gelir. Bir diğer deyişle, halis niyetle düşünüp anlamaya çalışılan herhangi bir olgu bir anda düşünmeye ihtiyaç kalmadan "öyleyse öyledir" türü anlamaya kapalı hale gelir. Bu yöntem, halis olmayan niyette birilerinin eline geçtiğinde her türlü istismarın önü açılmış olur. Buradan çıkan sonuç inanç / iman açısından da önemli. İman, giderek dar ve o ölçüde yoğunluklu bir noktaya doğru evriliyor. Kozmolojideki kara delik gibi sınırsız yoğunlukta bir hale geliyor. İdrak edilemez, her şeyin kaynağı, yani Tanrı, Allah ya da Bütün!